

M u i s t i o Ruotsinsalmen meritaistelussa uponneen sotalaivan löydöstä ja tutkimuksista vuosina 1948 - 1960.

Vuosina 1947 - 1948 suoritti merenkulkuhallitus väylän tutkimuksia Kotkan ja Kaunissaaren välillä tarkoituksena syventää Kotkaan tulevaa laivaväylää. Havourin ja Lehmänsaaren välillä keskellä laivaväylää osoitti kaikuluotain pohjakohoutuman, joka antoi aiheutta Kotkan kaupungin rakennusvirastolle suorittaa edellämainitulla paikalla tutkimuksia.

Lokakuun 8 päivänä 1948 annettiin työryhmälle määräys väylällä olevan kohoutuman toteamisesta. Laskeuduttuani pohjaan ja tutkittuani alueen, joka oli kartalle merkitty, löytyi alueelta isonkokoinen ankkuri, jonka renkaanpuoleisesta päästä lähti noin 4":n paksu köysi, jonka pituus oli kuitenkin vain noin 5 m. Ensimmäisen päivän löytö oli ankkuri, jonka toimme mukamme pois ja joka on nykyisin Kotekon edessä.

Seuraavana päivänä, siis lokakuun 9 päivänä, tutkin aluetta laajemmalti ja edellisen päivän ankkurin löytöpaikasta n. 100 m Lehmänsaaren päin löytyi alus, joka oli puusta rakennettu ja aseistuksesta päätellen oli sotalaiva. Ensimmäiset toimenpiteet oli saada selville laivan koko. Mittaukset osoittivat, että laivan pituus oli 40 m ja leveys 9 m. Mittaus suoritettiin laivan keulatieveistä peräpeiliin ja leveämmältä kohdalta laivan kannelta. Mainittakoon, että lyyveripuomi ei ollut mittauksessa mukana.

Kuten edellä on tullut mainittua, laiva oli rakennettu puusta, kaaritus tammea. Kaarien paksuus n. 6 - 7" ja kaarien väli n. 20 sm. Laivan sivulankutus on lehtikuusta.

Aluksen ulkomuotoa täytyy kuvailla eri puolilta, koska alusta on vaikea nähdä kokonaisena Kotkan edustalla vallitsevan samean veden tähden. Alus on kolmimastoinen, joista keula- ja keskimastot ovat paksuja, mutta perämasto verrattuna muihin mastoihin aika paljon ohuempi. Keulamasto oli paikoillaan katkenneena sensijaan keskimasto oli noussut pois paikaltaan ja oli poikittain aluksen kannella. Perämaston tynkä on vieläkin aluksessa kiinni, keula- ja keskimasto on poistettu ja ovat ne Varissaaren museorakennuksessa, samoin lyyveripuomi on viety Varissaaren. Alus on osittain yksi- ja osittain kaksikerroksinen, tarkoitan

näillä kerroksilla niitä tiloja, missä tykit sijaitsivat. Alus oli helppo todeta sotalaivaksi niiden monien tykkien johdosta, mitkä aluksesta löytyivät.

Aluksen muoto keulapäästä katsoen on seuraava:

Alus oli varustettu keulakuvalalla (Kaljuuna), joka oli sjoitettu lyyverpuomin alle keulatieviin. Keulakuva on nyttemmin poistettu. Aluksen keula on kaksikerroksinen. Ylimmässä kerroksessa sijaitvat tykit, joiden ampumasuunta oli suoraan eteen sekä etuviistoon oikealle ja vasemmalle. Keulatykit oli varustettu ns. liukulavetilla sekä osa 4-pyöräisellä alustalla. Keula- ja keskimaston välinen osa oli yksikerroksinen. Tässä osassa tykit oli sijoitettu ampuma-aukkoonsa. Kansirakennelma etu- ja keskimaston välisellä osalla oli varustettu lastausluukuilla, joista tutkittaessa löytyi köysiä sekä ammuksia (pyöreitä kuulia). Keskimaston sekä peräpeilin välinen osa oli kaksikerroksinen. Isot tykit, 5 - 6", oli sijoitettu alakannelle ja pienet tykit, n. 3", yläkannelle.

Miehistö- ja muut tilat olivat näiden taistelukerrostien alapuolella lukuunottamatta keskiosaa laivasta, jossa oli varastotilat. Edelleen aluksen peräosasta mainittakoon, että peräsin ulottui laivan yläkannelle asti, joten sen ohjaus suoritettiin varmaankin sieltä. Alushan oli kuten tiedetään purjeilla kulkeva, joten mitään soutuun viittaavaa ei ole aluksesta löytynyt. Yläkannen rakennelmiin kuului vielä valtavan suuri (vorokki) laite, jolla aluksen ankkurit nostettiin ja muukin suurraus suoritettiin. Tulkkoon mainituksi, että minkäänlaista kettinkiä tai siihen viittaavaa ei ole tavattu. Ankkurit, joita aluksesta on löytynyt 5-6 kappaletta, ovat kaikki varustetut 4" paksulla manillaköydellä josta on näyte sekä Varissaaren että Palotorninvuoren museoissa. Vorokkilaitte oli sijoitettu laivan oikealle puolelle keskimaston ja perämaston puoliväliin niin, että sitä voitiin käyttää sekä ylä- että välikannelta käsin. Laitetta on siihen aikaan käytetty miesvoimin. Mennäkseni vielä peräsintä koskevaan selostukseen mainittakoon, että peräsimestä tavattiin tykin luoti. Muita osuuksia, jotka olisivat vaikuttaneet aluksen uppoamiseen en ole havainnut. Alus on todennäköisesti upponnut ankkuripaikalleen, koska ankkuri, josta jo mainittiin, löytyi noin 100 metrin päästä aluksen keulasta. Alus on pohjassa länsi-itä suunnassa, keulan osoittaessa länteen. Alus on hieman vasemmalle kallellaan. Uppoamispaikan syvyys on 17 m.

Aluksesta on poistettu löydön jälkeen edellämäinittujen mastojen lisäksi tykkejä 27 kappaletta, joista 26 oli asemapai-

koillaan yhden tykin ollessa aluksen ulkopuolella peräpeilin takana. Kun peräpuolen yläkannella olevat tykit oli poistettu, täytyi rakennelmaa purkaa sen verran, että päästiin poistamaan suuremmat tykit, jotka sijaitsivat alemmalla taistelukannella. Tykkien poistamisen yhteydessä löytyi pieni määrä kuparirahaa. Nämä olivat kopekoita 1770 - 1780 luvuilta. Rahat on toimitettu Kymenlaakson museoon. Muista aluksesta löytyneistä esineistä mainittakoon: veden syvyyden mittauksessa käytettävät lyijyiset luotausluodit, kahvikuppeja, lautasia, kulhoja, yöastia, hiottuja viinilaseja, merenkulussa tarvittavia navigeerausvälineitä, suutarin työvälineitä sisältävä pieni puinen kannella varustettu laatikko, tiima- eli tuntilaseja, keittiötaloudessa tarvittavia saviastioita, viinipulloja, joissa toisissa oli viiniä sisällä, korkit olivat kestäneet paikoillaan. Löytyneiden esineiden joukossa oli vielä messinkisiä käsiaseiden (pertaanien) osia, miekkojen käsikahvoja, nappeja ja solkia. Ne esineistä, jotka olivat messinkiä tai kuparia, olivat hyvin säilyneitä, mm. tykin latauksessa käytetty kuparipeltiä oleva ruutisavokka. Luetteloon voidaan vielä lisätä pääkallo ja jalkapöydän luita. Nämä ihmisen jäännökset olivat alarakennelmissa, kuten välikannella ja miehistö- ja päällystöasunnoissa. Esineiden joukossa oli vielä laivan tahko, joka sijaitsi kelamaston vieressä alakannella.

Alusta on jouduttu jonkin verran purkamaan alarakennelmien tutkimisen tähden. Materiaali, joka purettaessa on irronnut, sijaitsee aluksen ulkosivulla ja sitä ei ole nostettu sieltä pois.

Viimeaikaiset toimenpiteet on kohdistettu aluksen keulaan, josta on poistettu saksalaisten nostoyrityksessä irronneen keulatievin lisäksi keulan tukirakennelmia, jotka kaikki ovat noston jälkeen siirretty Varissaareen.

Edesmenneen intendentti Winterbäckin suunnitelmiin kuului aluksen purkaminen keulasta ensimmäiseen mastoon asti. Osat hyvin merkittyinä alus olisi voitu rakentaa kaarituksen osalta pystyyn Varissaareessa. Tarkoituksena oli suorittaa työ osatyönä vuosittain ja samanaikaisesti rakentaen, jolloin ei mikään pääsisi katoamaan eikä muistin varaan tarvitsisi turvautua.

Kotkassa toukokuun 3 päivänä 1960.